

Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liğinin Eleştirel Analizi: Kızılılık Şerbeti Örneği

A Critical Analysis of Gender (In)equality: The Example of Kızılılık Şerbeti

Aykut Sığın¹
Cansu Çakır^{2*}

¹ Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi,
Sosyoloji Bölümü, Aksaray, Türkiye,
aykutsn@gmail.com

² Serbest Araştırmacı,
cansucakir1208@gmail.com

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Geliş Tarihi/Received: 27.03.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 22.06.2024
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
28.06.2024

Öz: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği toplumsal yaşamın bütün katmanlarında gözlemlenebilen bir olgudur. Televizyonda yayınlanan medya ürünleri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ataerkil ideolojinin yeniden üretilmesi noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türk televizyonlarında yüksek reyting oranlarıyla yayınlanan ve geleneksel/muhafazakâr ve seküler/modernist aile dikotomisini üzerinden iki farklı toplumsallaşmayı yansıtan Kızılılık Şerbeti dizisinin toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği bağlamında incelenmesidir. Bu doğrultuda yöntem olarak eleştirel söylem analizi seçilmiş ve dizinin dört tema altında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve ataerkil ideolojiyi yeniden ürettiği anlaşılmıştır. Dizi üzerinden geleneksel/muhafazakâr toplumsallaşmanın kadını ikincil, erkeği ise birincil cins olarak algıladığına; seküler/modernist toplumsallaşmanın ise toplumsal cinsiyet eşitliğine daha fazla vurgu yaptığına yönelik bir anlatının topluma iletildiği görülmüştür. Çalışma, Türk toplumunun büyük bölümüne hızlı şekilde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve ataerkil ideolojiye yönelik anlatılar sunan Kızılılık Şerbeti'nin bilinen ilk eleştirel söylem analizini gerçekleştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim Çalışmaları, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Medya ve Toplumsal Cinsiyet, Kızılılık Şerbeti

Abstract: Gender inequality is a phenomenon that can be observed in all layers of social life. Media products broadcast on television also play an important role in the reproduction of gender inequality and patriarchal ideology. This study aims to examine the Turkish television series Kızılılık Şerbeti, which has high ratings and reflects two different socializations through the traditional/conservative and secular/modernist family dichotomy, in the context of gender (in)equality. A critical discourse analysis of the series was conducted and it was understood that the series reproduces gender inequality and patriarchal ideology under four themes. It was observed that the series conveys the narrative that traditional/conservative socialization perceives women as the secondary and men as the primary gender, while secular/modernist socialization emphasizes gender equality more. The study conducted the first known critical discourse analysis of Kızılılık Şerbeti, which presents narratives of gender inequality and patriarchal ideology to a large part of the Turkish society in a fast manner.

Keywords: Communication Studies, Gender Studies, Gender Inequality, Media and Gender, Kızılılık Şerbeti

Extended Abstract

The media is one of the social institutions where the concept of gender is intensively analyzed. According to the feminist perspective, the roles and portrayals of women and men in traditional media reproduce traditional gender roles in a status quoist manner, ensuring the continuity of patriarchal ideology. Men are often represented as the "breadwinning" gender active in the public/professional sphere whereas women are portrayed as the "homemaking" gender found in the private sphere.

This study critically analyzed the Turkish Kızılılık Şerbeti series through the concept of gender (in)equality. An analysis was carried out through the traditional/conservative and secular/modernist dichotomy towards women and men. Critical discourse analysis (CDA) was used to reveal how the series reproduces gender inequality.

29 episodes of the first season of Kızılılık Şerbeti were watched with a critical perspective on the official YouTube channel. The episodes are 130-140 minutes long on average and all episodes can be accessed

Cite as (APA 7): Sığın A., & Çakır C. (2024). Toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğinin eleştirel analizi: Kızılılık şerbeti örneği, *Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 37-54. <https://doi.org/10.61158/saukad.1460089>

on the series' official YouTube channel. The first episode of the series aired on Show TV channel in 2022, and the series had its first season finale on the same channel in 2023. The episodes of the series were broadcast on Fridays between 20.00 and 00.00. Based on the assumption that the series reproduces gender inequality and patriarchal ideology, the discourses in each episode were analyzed and categorized under relevant themes.

Television creates a significant amount of social impact by presenting messages to large audiences in a short time. Through the discourses produced in the series, it was understood that women are constructed as the secondary sex in the portrayal of women/men, the institution of marriage is used as a means of domination over both men and women, the concept of honor is associated with women, women are confined to the private sphere, gender roles are presented with a sharp sexist approach and cooking is presented as a gender role. It was also understood that the discourses produced in the series regarding the use of the institution of marriage as a tool of domination are comprehensive, covering the premarital period, the marriage process, and the post-divorce period. In light of these themes, it became clear that the discourses produced by the characters in *Kızılıcak Şerbeti* contribute to and legitimize gender inequality and the patriarchal status quo.

Additionally, another narrative that continues at the macro level in the series is the narrative that gender inequality runs parallel to tradition. In this respect, the series conveys the narrative that the traditional/conservative worldview sees women as secondary and men as the primary gender. When it comes to the secular/modernist worldview, it is understood that more emphasis is placed on gender equality. Therefore, it can be stated that there is a black/white or good/bad approach in the *Kızılıcak Şerbeti* TV series.

As a result, the series reproduces patriarchal ideology and gender inequality through the traditional/conservative characters, which is important in terms of its effect on the perception of social reality by the masses in line with the propositions of Gerbner's Cultivation Theory. Considering that gender inequality opens the door to hate crimes, especially femicides, careful measures should be taken in the preparation process of such productions. Thus, sensitivity must be shown to gender equality rather than showing a gender category as superior, as is the case in patriarchal ideology.

1. Giriş

Feminist alanyazında biyolojik cinsiyet kavramının karşısına yerleştirilen ve biyolojik determinist bir yaklaşımdan ziyade, sosyokültürel bir inşa sürecine işaret eden toplumsal cinsiyet kavramı, sosyal bilimciler tarafından çeşitli açılardan incelenmektedir. Geniş kitlelere kısa sürede ulaşmanın en pratik yollarından biri olan medya da toplumsal cinsiyet kavramının yoğun bir şekilde incelendiği toplumsal kurumlardandır. Medya, bir toplumun aileden sonra sahip olduğu en önemli sosyalizasyon araçlarından biri olarak görülebilir. Bunun nedeni, çocuğun içine doğduğu toplumun üyesi hâline gelme sürecinde ailesinden öğrendiklerini kitle iletişim araçlarından yayılan iletiler aracılığıyla pekiştirmesi, dahası zaman zaman ailede gözlemlediklerinden farklı rol ve davranışlara maruz kalmasıdır. Feminist bakış açısına göre, geleneksel medyada kadına ve erkeğe uygun görülen roller ve bunların tasvirleri statükocu bir şekilde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretir ve bu durum da ataerkil ideolojinin devamlılığını sağlar.

John Berger tarafından 1972 yılında kullanılan "male gaze" (eril bakış) kavramı, kadınların heteroseksüel erkek izleyiciler için pasif cinsel objeler olarak görülmesini ifade etmektedir (Bell, 2017). Feminist çalışmalar kadının medyada yalnızca cinsel birer obje olarak sunulmasını pasif bir konuma getirilmediğini, ataerkil ideolojinin daha "gizil" yollarla işlediğini ortaya koymaktadır (Mulvey, 1975). Örneğin, kadının medyada geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde çocuğa bakım veren, eşine hizmet eden ve ev işleriyle ilgilenen; bunun karşısında kamusal alanda az yer edinen, profesyonel yaşamda hiç yer almayan veya alt pozisyonlarda yer alan cinsiyet olarak sunumu ataerkil ideolojiye

verilen örtük destek olarak yorumlanabilir. Bunun aksine erkek sıklıkla kamusal/profesyonel alanda aktif varlık gösteren cinsiyet olarak temsil edilir. Buradan hareketle, medyanın ürettiği ürünlerin toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği kavramı üzerinden eleştirel bir değerlendirmesinin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada Türk televizyonlarında yayınlanan ve kadın-erkek rollerine ilişkin tartışmaları beraberinde getiren Kızılıcak Şerbeti dizisi toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı üzerinden eleştirel bir çerçevede incelenmektedir. Çalışmada, dizide geleneksel/muhafazakâr ve seküler/modernist olarak iki farklı şekilde gösterilen toplumsallıkların kadına ve erkeğe yönelik yaklaşımdan hareketle bir analiz yürütülmektedir. Bu doğrultuda, nitel araştırma tekniklerinden biri olan eleştirel söylem analizi (ESA) kullanılarak dizinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl yeniden ürettiği ortaya konulmaktadır. Çalışmanın, dizinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bilinen ilk ESA'ni yürüttüğü için alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

2.1. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği

Cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetine dayalı olarak belirlenen demografik bir kategoridir. Toplumsal cinsiyet ise toplumun ve kültürün kadın ya da erkeğe yüklediği anlam ve beklentileri ifade eder (Dökmen, 2022 s. 20). Toplumsal cinsiyet, cinsiyetlere yönelik algılara bağlı olarak üretilen rol, görev ve beklentileri kapsayan sosyokültürel bir inşadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı; karar verme, seçme, fırsatları kullanma ve hizmetlerden yararlanma süreçlerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılmamasını ifade eder (Üner, 2008, s. 6-7). Toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylerin toplumdaki tüm olanak ve haklardan dünyaya geldiği biyolojik cinsiyete bakılmaksızın eşit oranda ve aynı zamanda faydalanmalarıdır. Bu bağlamda, kadın-erkek arasındaki hiyerarşik bir düzlemin varlığı ön kabulünden hareket eden ataerkil ideolojinin ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının birbirleriyle çatıştığını söylemek mümkündür.

Ataerkil ideoloji geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri üzerine kurulmuş ve onları yeniden üreten bir ideolojidir. Bu ideolojiye göre kadın; duygusal, kırılgan, düşünceli, bakım verici, daha çok özel alanda zaman geçiren vb. niteliklere sahipken erkek; akılcı, mücadeleci, vurdumduymaz, maddi kazanç sağlayan, daha çok kamusal alanda zaman geçiren vb. niteliklere sahiptir (Çiçekli, 2019, s. 1). Toplumsal cinsiyet eşitliği hem kadının hem de erkeğin potansiyellerinin ortaya çıkmasına eşit imkân tanıyan ve kamusal alan ile özel alanın eşit paylaşımına olanak sağlayan bir yaklaşımdır (Seyyar, 2010, s. 1; Turan & Şen, 2014, s. 56). Eril kodların baskın olduğu toplumlarda ise fırsatlara erişimin erkekler için daha kolay, kadınlar için ise daha zor olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, "cinsiyetlerin aynılığı" anlamına gelmez; söz konusu olan, kadın ve erkeğin insanlık onuru ve haklar açısından eşit olmasıdır (Gözütok vd., 2017, s. 1038).

Kadınların denetlenmesi, kullanılması ve onlara baskı uygulanması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sabote edildiği anlamını taşır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet baskısı kadınların, erkeklerin baskısı ve egemenliği altında yer alması sonucunda ortaya çıkar. Toplumsal cinsiyet baskısı toplumsal örgütlenmelerin çoğunda gözlemlenmekle birlikte, en yaygın olarak ataerkil toplumsal örgütlenmede görülür (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 462). Toplumsal cinsiyet eşitliği ise cinsiyete dayalı hiyerarşik örgütlenmenin olmadığı bir yapıyı ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın-erkek eşitliğinden daha fazlasıdır ancak çalışmanın konusu bağlamında ele alınacak Kızılıcak Şerbeti dizisinde görülen eşitsizlik biçimi eril tahakküm şeklinde ortaya çıkmaktadır.

2.2. Eşitsizlik üreten bir toplumsal kurum olarak medya

Medya, çeşitli ideolojilerin üretilmesine, yeniden üretilmesine ve değiştirilmesine katkı sağlayan ve belirli bir toplumsal algı oluşturarak toplumu biçimlendiren bir kurumdur (Fryberg vd., 2012). Bu

bağlamda medya, toplumsal bilişleri şekillendirmede etkin rol oynamaktadır (Van Dijk, 1993). Geleneksel kitle iletişim araçlarından olan televizyon aracılığıyla geniş kitlelere hızlı bir şekilde iletiler aktarılabilen, toplumsal yaşam üzerinde pratik bir şekilde etki sağlanabilmektedir. Genel olarak herkese açık olan televizyonu günümüzde her türlü sosyoekonomik statüden birey takip etmektedir (Soydan & Küçükşen, 2022, s. 19).

Türkiye’de RTÜK örneğinde olduğu gibi televizyon yayınlarının üzerinde düzenleyici otoriteler var olsalar da medya altyapılarının temelini oluşturan bilgi ağları ve iletişim protokolleri özel kuruluşlar tarafından tasarlanır ve işletilir. Kapitalist toplumsal düzenin doğasına uygun olarak televizyon kanallarının birincil önceliği kâr sağlamasıdır. Bu amaca yönelik olarak daha fazla reyting elde etmeye çalışan televizyon kanalları, toplumda daha “çekici” olduğu düşünülen içerikler üretir. Bu bağlamda, televizyon toplumsal eşitsizliklerin üretilerek kitlelere mesaj olarak aktarıldığı bir kitle iletişim aracı olarak işlev görebilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında, televizyon içeriklerinde kadınlar genellikle anne, fedakâr eş olmanın yanı sıra sakin, yapıcı ve eşini telkin eden rollerle temsiliyet sürecine dâhil edilmekte; bu temsil biçimi ise geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun kadınlık anlatılarını pekiştirmektedir. Bu anlatıların dışında kalan kadınlar ise cinsellik üzerinden öne çıkarılırlar (Söğüt, 2019, s. 217; Soydan & Küçükşen, 2022, s. 19). Televizyon dizilerinde kadınlar çoğunlukla yeteneklerine göre değil, eril bakışa hizmet edecek şekilde fiziksel çekiciliklerine referansla sunulurlar (Mulvey, 1975). Bunun yanı sıra, toplumsal bir sınıf olarak kadın, harcama yapan ve tüketen konumunda gösterilirken erkek, ekonomik kazanç sağlayan ve toplumsal artı değer üreten konumda gösterilir. Televizyon dizileri kadınları daha çok özel alanda, erkekleri ise kamusal alanda gösterir ve bu anlatıların “olması gereken toplumsal normlar” şeklinde kitlelere ulaşmasını sağlar. George Gerbner, Yetiştirme Kuramında kitlelerin televizyon programlarından gelen iletilere ne kadar çok maruz kalırlarsa sosyal gerçekliği o iletiler doğrultusunda yorumlama eğilimlerinin o kadar yüksek olacağını öne sürer (Shanahan & Morgan, 2009). Böylelikle ataerkil ideoloji ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği televizyonda “normal olan” olarak sunulur ve kitleler tarafından böyle algılanabilir.

Türk medya ürünleri söz konusu olduğunda da ataerkillik ve toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği ekseninde yürütülen tartışmalara sıkça rastlandığı görülmektedir (Sığın, 2018; Akçalı & İncelioğlu, 2020; Kendir Gök, 2023). Yeni medyanın yaygınlık kazanmasından sonra da Türkiye’de geleneksel medyanın ataerkil ideolojiyi yeniden üreten bir kurum olarak işlev göstermeye devam ettiği görülmektedir (Sığın, 2020). Öyle ki, Türkiye’deki reklamlarda kadın bedeninin konuşturulduğu ancak kadının suskun bırakıldığı, haberlerde kadının ya ezilen konumunda var olduğu ya da hiç olmadığı, filmlerde kadının “çözülmesi gereken bir mesele” (s. 205) olarak değerlendirildiği ve dizilerde de “arkası yarın kurbanlar” (s. 199) olarak temsil edildiği anlaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle, Türk medyasının ürettiği ürünlerin toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinden eleştirel bir değerlendirmesinin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

3. Yöntem

Çalışmada ESA yöntem olarak belirlenmiştir. Roger Fowler ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalar sonucunda eleştirel dilbilim yaklaşımından doğan ESA, dili bir tür toplumsal eylem olarak gören bir söylem araştırması yöntemidir. ESA’yı bir yöntem olarak kullanan araştırmacılar, toplumsal güç ilişkilerinin dil kullanımıyla oluşturulup sağlaştırıldığını savunurlar (Van Dijk, 2008). Fairclough (1989) ESA’nın “iktidar”, “ideoloji” ve “toplumsal eylem” gibi öne çıkan kavramlarını detaylandırılmış ve iktidarı elinde bulunduranların dil aracılığıyla nasıl kendi ideolojilerini destekleyen argümanları dolaşıma sokarak toplumsal eyleme yön verdiklerini tartışmıştır. Belli söylemleri sürekli olarak üretilen geniş kitlelere ulaştıran televizyon yapımları egemen ideolojilerin devamlılığını sağlayarak statükonun korunması noktasında önemli bir işleve sahiptir. Toplumsal meselelerin eleştirel bir bakış açısıyla

incelenmesini konu alan ESA, genelde toplumsal sınıflar, kadınlar, erkekler ile ulusal, etnik, dini, cinsel, siyasi ve kültürel gruplar arasındaki tahakküm ve iktidar ilişkilerini mercek altına almaktadır.

Bu yönetsel temellerden hareketle, Kızılıık Şerbeti'nin birinci sezonuna ait 29 bölümü eleştirel bir gözle dizinin resmi YouTube kanalı üzerinden izlenmiştir. Dizinin bölümleri ortalama olarak 130-140 dakika uzunluğundadır. 28 Ekim 2022 tarihinde ilk bölümü Show TV kanalında yayınlanan dizi, aynı kanalda 9 Haziran 2023 tarihinde birinci sezonunun finalini yapmıştır. Dizi (prime time'ı kapsayacak şekilde) cuma günleri saat 20.00 ve 00.00 arasında yayınlanmıştır. Her bir bölüm toplumsal cinsiyet eşitliği açısından eleştirel bir gözle izlenip söylemlerin dökümü yapılmış ve aşağıdaki temalar oluşturulmuştur:

- Kadın/erkek kimliği ve tasviri,
- Bir tahakküm aracı olarak evlilik kurumu,
 - Evlilik öncesi,
 - Evlilik süreci,
 - Boşanma,
- Namus kavramı, erkeğin kadını sahipleniciliği ve kadının özel alana hapsedilmesi,
 - Namus kavramı,
 - Erkeğin kadını sahipleniciliği,
 - Kadının özel alana hapsedilmesi,
- Bir toplumsal cinsiyet rolü olarak yemek yapmak.

4. Bulgular

4.1. Kadın/Erkek kimliği ve tasviri

5. bölümde Pembe, gelini Doğa'nın doktorunun erkek olduğunu öğrenince bu durumu yadırgamış ve kendi gittiği kadın doktordan randevu alarak oraya gitmesini sağlamıştır. Kıvılcım da doktorun kadın olması için uygulanan baskıya karşı çıkmıştır. Pembe ve Kıvılcım arasındaki diyalog şu şekilde gerçekleşmiştir:

Kıvılcım: Pembe Hanım, siz erkek doktor kontrol etmesin diye kadın doktora mı getirdiniz? Pembe: Doğum olunca erkek doktor bizde hoş karşılanmaz.

Pembe, doğum yapan kadınla kadın doktorun ilgilenmesinin doğru olduğunu ifade etmektedir. Bu söylem dizinin genel seyrinden bağımsız bir şekilde ele alınırsa, tahsil görmüş kadının/kadın doktorun erkek doktora tercih edildiği, dolayısıyla da ataerkil ideolojinin tam tersi bir anlatı yapıldığı düşünülebilir. Ancak dizi bir bütün olarak ele alındığında durumun bu olmadığı anlaşılmaktadır. Öyle ki, Pembe karakteri dizi boyunca kız çocuğunun önceliğinin başarılı bir kariyerden ziyade, "hayırlı bir yuva" olması gerektiğini vurgulamaktadır.

6. bölümde Ömer ve Kıvılcım kendi aralarında konuşurlarken Kıvılcım annelik ve babalık hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle açıklamıştır:

Bir baba çocuğunu parka götürürse, veli toplantılarına katılırsa ya da okuldan alırsa iyi bir baba, ilgili bir baba olarak düşünülüyor ama annelerin rutininde yaptığı şeylerdir.

Bu açıklamada geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine atıfta bulunulmakta ve kadının bakım verici olmasının "doğal", kendisinden beklenen bir toplumsal sorumluluk olduğuna vurgu yapılmaktadır. Erkeğin çocukla ilgilenmesine yönelik ise toplumsal bir beklenti bulunmamakta, dolayısıyla çocuğuyla ilgilenen baba "ilgili bir baba" olurken çocuğuyla ilgilenen anne zaten kendisinden yapması beklenen bir "görevi" yerine getirdiği için onu tanımlarken "ilgili, alakalı, iyi" gibi sıfatlara gerek görülmemektedir.

7. bölümde kadına birtakım görevler yüklenmeye devam edilmiştir. Kayhan ve Kıvılcım ailevi bir mesele hakkında konuşmak için bir araya gelmişlerdir. Konuşulacak konu ise kızları Doğa ve Çimen'dir. Kayhan konuşma esnasında "kadınlık görevi" hakkında şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur.

Kayhan: Kadınlık görevlerini yerine getirmiş olsaydın şu anda evliydik. Kıvılcım: Kadınlık görevlerinden kastın ne? Kayhan: Kadın erkeğini güler yüzle karşılar, onu hoşnut eder, istediklerini yerine getirir.

Kayhan ve Kıvılcım, geçmişte yaşadıkları evlilikleri üzerine konuşurlarken Kayhan, evliliğin sonlanmasının sorumlusu olarak Kıvılcım'ı göstermektedir. Bu anlatıda Kıvılcım, toplumun kadına yüklediği görevleri layığıyla yerine getirememiş, "erkeğine" gülmemiş, onu memnun edememiş ve onun talep ettiklerini verememiş başarısız bir karakterdir. Evlilik sürecinde kadın yine geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak erkeğe hizmet etmesi gereken bir bakım verici konumundadır. Diğer yandan erkek ise evlilikte talepkâr bir konumdadır ve bu taleplerin karşılanmaması taraflar arasındaki evlilik akdini sonlandırabilecek derecede önemlidir.

9. bölümde yapılan erkeklik tasviri ise "talepkâr erkek" anlatısını devam ettirmektedir. Fatih, onun arkadaşları ve Doğa akşam yemeğine gitmişlerdir. Yemekte şu konuşma geçmiştir:

İlhan: Fatih, buraya yemeğe bir de yalnız gelelim. Doğa: Yalnız gelseniz ne olacak? İlhan: Yanlış anlama yenge. Göz zinası, yoksa bizde yamuk olmaz. Fatih: Yok hayatım, şakalaşılıyor İlhan. İlhan: He, kırkınıza geldiniz mi iki yirmilikle bozdururuz ama ona göre! Emel: Doğa, İlhan bana hep böyle diyor. Acaba biz kırkımıza geldiğimizde ne yapacağız? Doğa: Seni bilmiyorum ama beni kimse bozduramaz. Ben adamı öyle bozarım ki kendine gelemesin. Emel: Erkekler konuşur böyle Doğacığım. Şaka yapıyorlardır. Bence sen de çok takılma. İlhan: Yenge dişli çıktı, yandın sen Fatih. Boynuna tasma takmasın. Doğa: Benim kocam benim yanımda böyle seviyesizce konuşursa ya da bu seviyesiz konuşmaya hiçbir tepki vermezse masada bir başına böyle kalır.

Söz konusu talepkâr erkeklik İlhan'ın "göz zinası" yapmak üzere aynı mekâna tekrar gelmeyi ve eşleri kırklı yaşlarına geldiklerinde "iki yirmilik" istemesi üzerinden devam etmektedir. Kadının cinsel obje olarak sunulduğu bu sahne eril bakışı tatmin etmek üzere kurgulanmış gibi görünmektedir. Kadın karakterlerden biri (Emel) durumu mizah penceresinden değerlendirip herhangi bir sorun görmezken diğeri (Doğa) tüm bu söylemlerde bir sorun olduğunu fark eder. Doğa'nın "dişli" olarak tasvir edilmesi yine geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde kadınsı bir özellik olarak görülen uysallığın tam tersine agresif ve uzlaşmacı olmayan bir tavır sergilenmesi üzerinden açıklanabilir.

Doğa ve Fatih eve geldiklerinde İlhan'ın konuşmalarından dolayı bir tartışma yaşanmıştır. Tartışma sonrası Fatih evden ayrılır. Doğa da Fatih'in arkasından gider. Fatih bir eve gitmiş, Doğa kapıyı bir kadının açtığını görmüştür. 10. bölümde Doğa aldatılmışlık hissiyle eşyalarını toplamaya başlamıştır. Doğa'nın aldatıldığına yönelik şüphesi o an için yersizdir ancak Fatih kendisini daha sonraki bölümlerde aldatacağıdır. Nursema, Doğa'nın gideceğini öğrenince annesi Pembe'nin yanına gider ve durumu ona anlatır:

Doğa: O yere göğe sığdıramadığınız oğlunuz var ya, sevgilisinin evine gitti, aldattı beni. Pembe: Güzel gelinim üzülme sen, ben onun kulağını çekerim. Nursema: Fatih yapmaz. Fatih aile adamıdır.

Fatih eve geldiğinde Doğa'yla konuşur. Mustafa, Nilay, Nursema ve Pembe odanın kapısında onları dinliyorlardır. Nilay ve Mustafa arasında şu diyalog geçmiştir:

Nilay: Fatih kesin dayak yiyecek Doğa'dan. Mustafa: Olur mu öyle şey? Erkek adam dayak mı yer?

Pembe, oğlunun eşini aldattığı bilgisini edindikten sonra oğlunun "kulağını çekmek" gibi zayıf bir tepki göstermiştir. Pembe, toplumda ataerkilliğin tek failinin erkek olmadığını, kadının da ataerkil statükoya katkı sağlayan bir aktör olabileceğini söylem ve davranışlarıyla ortaya koyan bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra Mustafa'nın yaptığı erkeklik tanımlaması da erkeği fiziksel güçle

özdeşleştiren hegemonik erkeklik algısıyla örtüşmektedir. Mustafa'nın ifadesinden şu anlam çıkmaktadır: "Erkek adam (özellikle bir kadından) dayak yemez."

Yine 10. bölümde Kıvılcım'ın evinde akşam yemeği yenilmektedir. Kıvılcım ve Ömer kadına ve erkeğe ilişkin şu kalıpyargısal ifadeleri kullanmışlardır:

Kıvılcım: Erkekler genelde güçlü, ayakları yere basan kadınları değil, kendilerine muhtaç olan kadınları tercih ediyorlar. Ömer: Erkekler güçlü kadınlardan korkmazlar ama bazen kadınlar güçlerini karşı tarafı ezmek için kullanabiliyorlar maalesef. Erkeklerin çoğu kendilerini önemli hissetmek istiyorlar. Bu yüzden de ihtiyaç duyulmayı bekliyorlar maalesef.

Ömer karakteri daha önce bahsedilen talepkâr erkeklik anlatısını erkeklerin kendilerini önemli hissetmek istemesi ve ihtiyaç duyulmayı beklemesi üzerinden sürdürmektedir. Eril tahakküme uygun bir şekilde hassas ve kırılabilir olma hâli yerine dayanıklılık ve dirayet sergileyen kadın kimliği geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sarsmakta, dolayısıyla da erkeğin iktidar alanına tehdit oluşturan, korkulacak bir şey olarak algılanmaktadır.

19. bölümünde Doğa'nın doğum yapmasına az zaman kalmıştır. Doğa ve Fatih bebek odasında odanın rengine karar veriyorlardır. O arada Pembe bebek odasına gelmiştir. Doğa'nın üstünde gecelik görünce şaşırmıştır. Doğa, yorulmuştur ve dinlenmek istediği için üstünü değiştirmemiştir. Pembe gelinini gecelikle görünce içinden şu sözleri geçirmiştir:

Bu gelin ne giymiş böyle? Vallahi kaçirtacak oğlumu.

Pembe daha sonra diğer gelini Nilay'la şu konuşmayı gerçekleştirmiştir:

Doğa'yı sabah gördüm. Paspal bir gecelik üstünde. Hayır, genç kocası var; gebe de olsa göze hitap etmesi lazım. Erkektir, maazallah gözü dışarı kayar. Öyle kocanın yanında paspal olunmaz. Gelin ne anlar kadınlıktan? Paspal şey!

Pembe'nin bu söylemleri yine eril bakış kavramını akıllara getirmektedir. Kadın, erkeğin gözüne hoş görünmeli, alımlı olmalıdır. Kadının güzel görünmemesi "genç kocayı" farklı arayışlara sokabilir. Pembe, oğlunun aldatması durumunda dahi bunu kadının suçu olarak görmektedir, çünkü Fatih'in "gözünü dışarı kaydıran" kişi bizzat "paspal" eşidir. Böylesi bir durumda evlilik devam ederken evlilik dışı ilişki erkek için meşrulaştırılmaktadır.

Bu "ataerkil çifte standardı" detaylandırmaya gerek kalmayacak şekilde Nursema karakteri 20. bölümde açıklamıştır. Alev ve Nursema'nın kendi aralarında konuştukları bir sahnede Nursema ailesinin kadına ve erkeğe yaklaşımlarını şu şekilde açıklamaktadır:

Biz hep "aman, ayıp olmasın; aman, saygısızlık olmasın" mantalitesiyle büyütüldük. Bizde ilk baş kaldıran Fatih oldu mesela. O da erkek olduğu için istediğini yaptırdı. Kadınsan konuşmaya hakkın yok. Onlara helal olan bize haram. Dinimizde böyle değil; hoşgörü dinidir ama bizim gibi gelenekçi ailelerde kadın yaparsa kötü oluyor, erkek yaparsa helal deniliyor.

29. bölümde Doğa, Fatih'in kendisini aldattığını artık net bir şekilde öğrenmiş ve bunu diğerleriyle paylaşmaya karar vermiştir. Fatih'in babası Abdullah bu aldatma durumunu biliyordur. Karakterler arasında geçen konuşma şu şekildedir:

Kıvılcım: Fatih'in Doğa'yı aldattığını biliyordunuz; siz de sustunuz, öyle mi? Ama sizde böyle şeyler normal tabii. Sizde kadınlar evde çocuk baksın, erkekler de dışarıda alem yapsın. Pembe: Abdullah Bey eğer başından benim haberim olsaydı işler bu raddeye gelmezdi. Alev: Siz de bilseydiniz Pembe Hanım... Erkeğe "elinin kiri", "sus kızım, otur" derdiniz.

İkinci dalga feministlerin "aile içindeki meselelere karışılmaz" tarzı mahremiyeti önceleyen yaklaşıma karşılık dolaşıma soktukları "özel olan politiktir" mottosu burada hatırlanabilir (Landes, 1998, s. 1).

İkinci dalga feministler bilinç artırma gruplarında birbirlerinin sorunlarını dinlemişler ve her birinin bireysel olarak algıladıkları sorunların aslında politik bir mesele olduğunu görmüşlerdir. Erkeğin eşini aldatıyor olmasının bilinmesine rağmen bunun çeşitli gerekçelerle üstü örtülüyorsa bu durum ataerkil statükocu bir bakış açısıyla “düzen bozulmasını isteniyor” şeklinde yorumlanabilir.

4.2. Bir tahakküm aracı olarak evlilik kurumu

4.2.1. Evlilik öncesi

Dizinin genelinde evlilik kurumu kadını kontrol etmek üzere kullanılan bir mekanizma olarak varlık göstermektedir. Evlenmemiş/dul kadının yapabilecekleri sınırlıyken bu sınırlılık evlilikten sürecinde ortadan kalkmamakta, yalnızca şekilde değiştirmektedir. Dizide erkek veya erkeğin ailesi bu süreçte önemli yetkilere sahip “merciler” olarak yansıtılmıştır.

8. bölümde Pembe’yle Nursema yemek yaparken Pembe, kızının evlenme yaşının geldiğini ve iyi bir ailenin oğluya tanışmasını ister. İkilinin arasındaki diyalog şu şekildedir:

Pembe: Babanın arkadaşının oğlu var. Siz bir tanışsanız mı Nursema? Nursema: Hayır, istemem. Pembe: Ne olacak böyle Nursema? “Onu istemem, onu beğenmem...” Yaşın da geçiyor. Nursema: İstemiyorum; zorla mı anne? Pembe: “Abdullah Bey’in kızı evde mi kaldı?” desinler... Nursema: Ne demek “evde kalmak” anne? Pembe: Yalan mı kızım, evde kalmadın mı? Nursema: Herkes evlenmek zorunda mı? Ben âşık olacağım adamı bekliyorum.

Pembe’nin “evde kalmak” ifadesiyle anlatmak istediği, Nursema’nın fiziksel çekiciliğini yitirdiği, çocuk doğurabileceği yaşı geçtiği evreye girmesidir. Öyle ki, evlilik hiç gerçekleştirilmeyeceği gibi ilerleyen yaşlarda da gerçekleştirilebilir. Ancak evliliğin geç yaşta gerçekleştirilmesi soyun devamının sağlanması noktasında sorun teşkil edebilir. Evlilik kurumunun cinselliğin toplum tarafından daha rahat kontrol edilebilmesi yönünde sağladığı bir işlevinin olduğu (Murdock, 1949) da düşünüldüğünde Pembe’nin davranışının nedeni daha iyi anlaşılabilir. Pembe, Nursema’nın “evde kalmasından” onun bireysel tercihlerini (“âşık olacağı adamı beklemek”) yok sayarak rahatsızlık duymakta ve onu bir an önce evlenmeye yönlendirmektedir.

Pembe, kızının evlenmesi için onu arkadaş gruplarına götürür ve arkadaşlarının oğullarından biriyle evlenmesine öncülük etmek ister. Nursema bu durumu anlayınca, hat sanatçısı olmayı düşündüğünü belirterek bu evliliğin gerçekleşmeyeceğini anlatmaya çalışır. Bu durum Pembe’nin arkadaşlarının hoşuna gitmez, çünkü gelinlerinin bir sanatçı olmasını istemezler. Nursema kendisini şu şekilde açıklar:

Nursema: Sergiye hazırlanıyorum; hat sergim olacak. Hat sanatçısı olarak da kariyer yapmak istiyorum. Pembe: Yok, yok canım. Öyle ciddi bir şey değil. Kendi çapında evde bir şeyler yapıyor. Sergi de bir defaya mahsus olmak üzere... Babası öyle uygun gördü.

Nursema ilk defa annesine bu kadar baş kaldırıncaya bu durum Pembe’nin hoşuna gitmez ve Nursema’ya sözleri şu şekildedir:

Pembe: Nursema, sergi yapacaksın diye baş kaldırıyorsun. Ben sana o sergiyi yaptırmam, haberin olsun. Öyle evde çiziktirir oturursun. O sergiyi de sanatçı olmayı da aklından çıkaracaksın Nursema.

Hat çalışması üzerinden üretilen söylemler Pembe’nin kızı için uygun gördüğü “önce evlilik, sonra kariyer” durumunu tekrar ortaya koymaktadır. Evliliğin bir tahakküm aracı olarak kullanılmasının temelinde onun başarılı bir kariyer için ön koşul olarak sunulması yatmaktadır. Ayrıca kadın için profesyonel başarı önemsiz, sanat alanında başarıysa “uygunsuz” olarak değerlendirilmektedir. Nursema bir kez sergi düzenleme hakkı vardır, çünkü annesi o kadarını “uygun görmüş”, o kadarına izin vermiştir. Bu durumda gerek annenin gerekse babanın Bourdieücü anlamda kızına uyguladığı sembolik şiddetten bahsetmek mümkündür.

14. bölümde Kıvılcım, Ömer'in evli olduğunu öğrenince aralarındaki ilişkiyi bitirmiştir. Bu durum Ömer'i üzmüştür. Ömer, Leman'la neden evlendiğini açıklamak istemiştir. Ömer'in Leman'la evliliği şu şekilde gerçekleşmiştir:

Ömer: Leman benim ölen ikizim Bekir'in karısı. Bekir düğünden kısa süre sonra ölünce babam Leman'la benim evlenmem gerektiğini söylemişti. Metehan benim oğlum değil, ben onun amcasıyım. Bekir ölünce bizim için hayat durdu ve babam yengemle benim evlenmemi uygun gördü. Kıvılcım: Uygun mu gördü? Ömer, uygun gördüğü şey çok anormal, çağ dışı bir şey. Sen nasıl bunu kabul edebildin? Ömer: Çok gençtim. Babamın emrine karşı gelemezdim. Çünkü babamın sözü bizim için emirdi.

Ömer ve Leman levirat tipi evlilik gerçekleştirmişlerdir. Daha çok gelenekçi ve toplulukçu bir yapıya işaret eden levirat tipi evliliğin (Poyraz Tacoğlu, 2011, s. 119) dizide gerçekleşme biçimi de ataerkil çağrışımlar taşımaktadır. Öyle ki, erkek kardeşin ölen eşiyle evliliği "uygun görüp emreden" kişi babadır ve onun isteğine karşı gelmek söz konusu bile olmamıştır. Ataerkil ideolojinin "evin en büyük erkeğinin sözünün son söz olması" durumu bu anlatıda açıkça görülmektedir. Bu durumda eril tahakküm bu kez genç bir erkeğin bireysel isteklerinin önüne geçmiştir.

Nursema'nın bireysel istekleri de devam eden bölümlerde yok sayılmaya devam etmektedir. 16. bölümde Abdullah, kızı Nursema'nın Umut adındaki arkadaşıyla parkta dolaştığını öğrenmiştir. Abdullah bunu konuşmak üzere Hamdi'nin şirketine gider.

Hamdi: Benim oğlanla senin kızı "baş göz edelim" demiştik. Abdullah: Bizim için uygun. Hamdi: "Hayırlı olsun" diyelim mi? Abdullah: Diyelim Hamdiciğim.

Daha sonra Abdullah evdekilere akşama misafir geleceğini söyler ve amaçlarını şu sözlerle açıklar:

Abdullah: Hamdi'yle vakti zamanında bir sözümüz vardı onu gerçekleştirmek için gelecekler. Nursema'yı isteyecekler.

Nursema bunu duyunca şaşırır ve babasıyla konuşmak ister. Abdullah ve Nursema çalışma odasında bu durumu konuşurlar.

Nursema: Baba, ben evlenmek istemiyorum. Abdullah: Ama evleneceksin. Bu yaştan sonra kızımı sokaklardan toplayacak hâlim yok. Nursema: Ağabeyim Nilay'ı getirdi, "istiyorsan tamam oğlum" dediniz. Fatih hamile bir kızı buraya getirdi, "evleneceğim" dedi, ona da "varız" dediniz. Bana mı yoksunuz baba? Abdullah: (Tokat atar). Çık odana, toparlan. Gelecek misafirlerin karşısına da böyle çıkma.

Daha önce değinilen "ataerkil çifte standart" bu bölümde daha görünür bir hâle gelmiş ve psikolojik şiddetin yerini fiziksel şiddet almıştır.

Doğa, Nursema'nın evliliğe zorlanmasına karşı çıkmaktadır. Bu durumu Fatih'le konuşmak ister. Aralarındaki diyalog şu şekildedir:

Fatih: Ablam evlendi, yuva kuracak Doğa. Doğa: Fatih, ablan evlenmedi, evlendirildi. Arasında büyük fark var. Fatih: Ablam çok iyi bir eve gelin gitti. Bir eli yağda, bir eli balda olacak. Rahat ve mutlu bir evlilik yaşayacak. Doğa: Fatih, sevmediği bir adamla ne kadar mutlu olabilir?

Abdullah'ın iki oğlu da kendi toplumsallıklarına uygun olmayan kadınlarla evlenmiştir, çünkü erkek oldukları için kararlarına karşı çıkılmamıştır. Ancak kızları bir erkekle buluşunca hızlıca evlilik kararı çıkarılmış, onu görücü usulü evlendirmek istemişlerdir. Kızları evliliği istemeyince fiziksel şiddet uygulanmıştır. Fatih ve Mustafa örneğinde görüldüğü gibi genel olarak erkek çocukların kendi yollarını çizmelerine imkân tanınırken kız çocukları ailenin çizdiği yoldan ilerlemeye mecbur bırakılmıştır. Fatih'in, Nursema'nın gelin gittiği evin ona "rahatlık ve mutluluk yaşatacağı" düşüncesi de kadın için neyin iyi, neyin kötü olduğunu erkeğin bileceğini gösteren bir erbilmişlik anlatısı örneğidir.

17. bölümde İbrahim’le Nursema kendi isteği dışında dinî nikâhla evlendirilmiştir. Bu isteksizlik İbrahim’in hoşuna gitmez ve dolayısıyla babasıyla konuşmak ister. İbrahim’le babasının konuşması şöyledir:

İbrahim: Baba, dün imam nikâhında kızın yüzü beş karış, tüm gece ağladı durdu. Ağzını bıçak açmadı. Belli ki kızın pek gönlü yok. Hamdi: Nasıl olacağı senin bileceğin iş. Erkek adamsın, karına lafını, sözünü geçir. Hele bir nikah kıyılın, aynı evde yaşayın, alışsınız birbirinize. Biz ananla nikâh günü gördük birbirimizi. Siz yatın, kalkın, dua edin hâlinize.

Ataerkil irade Nursema’nın evliliğinde bir kez daha bireysel isteklerin önüne geçmiştir. Nursema’ya ağlayarak nikah kıyılmış, tarafların evlenince, bir arada kalınca birbirlerine alışacakları söylenmiştir. Hamdi ataerkil statükocu bir yaklaşımla kendi yaptığı evliliği referans göstererek yapılan “gönülsüz evliliğin” zamanla istenilen noktaya geleceğine vurgu yapmıştır. Bu noktada erkeğin, kadını “hizaya sokacak” iradesi önem arz etmektedir. Bu örnekte kadının bireyselliği ataerkil irade tarafından yok sayılmıştır.

4.2.2. Evlilik süreci

8. bölümde Doğa anneannesinin (Sönmez) evine gitmiştir ve onunla Fatih’le olan kavgası hakkında konuşmaktadır. Genel itibariyle eril tahakküme karşı dursa da Sönmez’in söylemleri de zaman zaman ataerkil bir işlev sergilemektedir. Sönmez’in yaklaşımı şu şekildedir:

Sönmez: Doğa, evlilik idare etme müessesesidir. Biraz yumuşak ol. Her şeyi dan dan söyleme; her şeyi iyilikle hallet, güzellikle hallet. Mesela “kusura bakma sevgilim, senden biraz çekindim; seni çok seviyorum. Ne olur, bana kızma” diyebilirsin. Doğa: Hmm, bir de yalvarayım istersen anneanne? Sönmez: He, yalvarma. Sonra, annen gibi ortada kal.

10. bölümde Alev’in arkadaşı, Alev’le bir erkeğin tanışması için buluşma organizasyonu yapmıştır. Konuşma sırasında Alev işlerin kötü gittiğini söylemiştir. Buluştuğu kişi Mert şöyle demiştir:

Mert: Evlilik ekonomik durumu düzeltiyor. Alev: Nasıl oluyor o? Mert: Erkekler kadınlara bakmaya başlıyor.

Evlilikte “erkeğin kadına bakması” argümanının temelleri avcı-toplayıcı toplumsal düzene kadar götürülebilir. Geleneksel bakış açısına göre, “avcı” erkek fiziksel gücü nedeniyle dış dünyanın tehditleriyle daha kolay mücadele edebilmekte, “toplayıcı” kadın ise bu tehditlerle mücadele edebilecek niteliğe sahip olmadığından zamanının büyük çoğunluğunu daha korunaklı alanlarda geçirmektedir. Bu bağlamda, ailenin geçimini sağlayan, ailenin reisi konumunda olan cinsiyet erkek olagelmıştır. Bu argüman kadının çalışma hayatında daha aktif varlık göstermeye başlamasıyla geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiş olmakla birlikte, “evin geçimini sırtlanan erkek” mitinin erkeklik gururunu beslemesi nedeniyle günümüzde de söylemsel varlığını sürdürmektedir.

17. bölümde Abdullah, kızı Nursema’yı istemediği biriyle evlendirmek isteyince Nursema da evden kaçmaya çalışmıştır ama buna engel olunmuştur ve İbrahim’le Nursema arasında dini nikâh kıyılmıştır. Nursema ağlayarak tepki gösterse de kimse ona söz hakkı vermemiştir. Nikâhtan sonra Abdullah’ın kızına söylediği ifade şöyle olmuştur:

Nursema artık Allah katında evlisin kızım. Bundan sonra hâl ve hareketlerini buna göre düzenle.

Öte yandan, İbrahim dini nikâh kıyıldıktan sonra istediği saatte istediği kişilerle görüşebilmektedir. Doğa ve Alev, İbrahim’in fotoğraflarını çekirmişlerdir. Doğa, İbrahim’in şirketine gider ve Nursema’dan boşanması için şantaj yapar. İbrahim de şantajı babasına anlatır. İbrahim’le Hamdi’nin arasında geçen diyalog şu şekildedir:

İbrahim: Dün bayan bir arkadaşıyla dışarı çıkmıştım. O arada fotoğraf çekmişler, bana şantaj yapıyorlar. Hamdi: Ya sen erkek adamsın, kimle istersen onunla görüşürsün. Bunlara ne oluyor?

18. bölümde Doğa'yla Nursema, Nursema'nın odasında konuşurlarken Doğa bu fotoğrafa Abdullah'ın tepki vermemesine şaşırıldığını ifade eder. Bu duruma Nursema'nın tepkisi ise şu şekildedir:

İbrahim erkek, tuzu kuru tabii. Bizde böyle Doğa, bir eşitlik söz konusu değil. O benimle evlenir, üstüme kuma da getirir.

18. bölümde Nursema ve İbrahim'in kısa sürede resmi nikâhı kıyılmıştır. Akşam olunca herkes odasına çekilmiştir ve İbrahim'le Nursema arasında şu diyalog geçmiştir:

Nursema: Dokunma bana. İbrahim: Ne demek "dokunma" len? Manyak mısın sen? Karımsın sen benim, artık soyun len, hadi. Kusurlu musun yoksa sen?

Bu sahne eşin rızası alınmadan yapılan cinsel ilişki eylemi olarak tanımlanan evlilik içi tecavüzü akıllara getirmektedir. Kadının cinsel birlikteliğe rızasının olmaması ise kadının "kusurlu" olması şeklinde yorumlanmıştır. Dizide oluşturulan talepkâr erkek kimliğinde erkeğin taleplerinin kadın tarafından anında karşılanması gerektiği vurgulanmaktadır.

4.2.3. Boşanma

11. bölümde Ömer, Leman'la olan evliliklerini bitirmek istemiştir ancak Leman bunun olmayacağını şu şekilde açıklamıştır:

Ömer, bizim ailede boşanma diye bir şey yoktur. Yuvamızı yıkmayacağız. Sen istediğin hayatı yaşayabilirsin, ben sineye çekerim. Allah seni başımızdan eksik etmesin.

13. bölümde ayrı eve çıkmak isteyen Doğa eşyalarını alıp annesinin evine gider. Fatih bu durumu hoş karşılamaz. Doğa, ayrı eve çıkamayacaksa boşanmak istediğini söyler. Bu konu hakkında Mustafa, Ömer ve Abdullah'ın konuşması şu şekildedir:

Mustafa: Bizim ailede boşanma diye bir şey yok. Ömer: Boşanacak halleri yok ya. Abdullah: Yok canım, ne boşanması? İki tane çocukla nereye boşanıyor? Bizde öyle boşanma yok. Herkes çoluğuyla, çocuğuyla evinde oturacak.

İki örnekte de evlilikte sorunlar olmasına rağmen boşanmanın önü kapatılmıştır. Dizide boşanma eylemi söz konusu dahi edilemeyecek bir olguymuşçasına sunulmaktadır. Evlilik kurumu boşanma seçeneğinin ihtimal dışı bırakılması nedeniyle bazen kadın, bazen erkek karakterler üzerinde baskıcı bir kurum olarak işlev göstermektedir.

17. bölümde Nursema'yla İbrahim dini nikâhla evlenince Nursema duruma üzülür. Bu bölümde Nursema ve Doğa'nın boşanma hakkındaki konuşmaları şu şekildedir:

Doğa: Resmi nikâhta boşanma var, dini nikâhta boşanma yok mu? Nursema: Tabii ki var ama erkeğin üç kere "boş ol" demesi gerekiyor. Doğa: Erkek istemezse ne olur? Nursema: Boşanamazsın.

Nursema ve Doğa boşanma konusunda karar verme yetkisinin eşlerden yalnızca birinde olmasını sorgulamaktadır. Diğer yandan, Nursema'yla İbrahim'in boşanmaları gerçekleşir ve ilerleyen bölümlerde Nilay ve Pembe, Nursema'nın dul oluşu hakkında şu yorumda bulunurlar:

Nilay: Boşandıktan sonra Nursema'yı iyi bir ailenin oğlu istemez (22. Bölüm). Pembe: Evlenmiş, boşanmış bir kadını da hiç evlenmemiş bir adam istemez (24. Bölüm).

Ataerkil toplumsal örgütlenmede kadının dul olması onu ataerkil sistemle karşı karşıya getiren bir damgadır. Dolayısıyla, Nilay ve Pembe'nin ifadeleri toplumsal yapıda karşılığı olan birer tespit niteliğindedir.

4.3. Namus kavramı, erkeğin kadını sahipleniciliği ve kadının özel alana hapsedilmesi

4.3.1. Namus kavramı

Dizide namus kavramı kadınla özdeşleştirilmiştir. Erkeğin namusla ilişkisi, "kadının namusunu kaybetmesi" anlatısı üzerinden sahiplenici bir şekilde aktarılmaktadır. Evlilik ilişkisi içerisinde kadın "sahiplenilendir" ancak evli erkeğin evlilik dışı ilişkileri "namussuzluk" olarak nitelendirilmemektedir.

11. bölümde Nursema'yla Umut'un kafede oturdukları sahnede kafedeki bir kadın ikiliyi görmüştür. Bu bilgi Pembe'nin kulağına gitmiştir. Kızının yüz kızartıcı bir davranış sergilediğini düşünen Pembe, Nursema'yı odasına kilitlemiştir.

Pembe: Nursema, sen benim yüzümü yere eğdirttin. Geç içeri arsız! Seni arsız! Yürü odana, çık yukarı. Senin telefonun nerede? Baban gelince ona anlattırın.

Bu durum 12. bölümde de devam etmektedir. Nursema'yla Pembe arasında geçen diyalog şu şekildedir:

Nursema: Otuz yaşındayım anne ben. Kızını odaya mı kapatıyorsun? Nasıl annesin sen? Pembe: Senin el âlemin adamlarıyla dışarıda buluşman hoş değil. Adın mı çıksın? Sen babanın ve benim onayladığım kişilerle konuşabilirsin.

Pembe, geleneksel kodları ve yaşam tarzını temsil eden başlıca kadın karakterlerden biri olarak evli olmayan kadın ve erkeğin kamusal alanda birlikte görünmesini bir "namussuzluk" emaresi olarak algılamakta ve söylemleriyle bu durumu yansıtmaktadır.

Yine 11. bölümde Ömer evliyken Kıvılcım'la tanışmıştır ve ikisi arkadaş olmuşlardır. Kıvılcım, Ömer'in evli olduğunu bilmiyordur. Ömer, Leman'la evlidir. Leman, kocasını Kıvılcım'la birlikte görmüştür. Leman Kıvılcım'a şöyle demiştir:

Utanmıyorsun değil mi evli adamlara musallat olmaya? Ahlaksız kadın! (Kıvılcım'a tokat atar).

29. bölümde de benzer bir konuya yer verilmiştir. Pembe daha dizinin başlarında Abdullah'ın Alev'e çiçek aldığını, yemek yemeye gittiğini öğrenir. Sezon finalinde Fatih'in Doğa'yı aldattığını Alev ve Abdullah'ın bildiğini öğrenince ortada daha fazla sır olduğunu düşünüp Alev'e şöyle der:

Pembe: Senin en başından benim kocamda gözün vardı. Seni arsız, namussuz kadın seni! Ben senin gibileri çok iyi bilirim. Böyle paralı adamları karılarından ayırır, yuvalarını dağıtırsınız siz.

Buradaki "namussuzluk" vurgusuyla bir durumun zuhur etmesini adeta pusuda bekleyen saldırgan erillik anlatılmaktadır. Tarafların birlikte görülmesi onların "ahlaksız" veya "namussuz" olarak etiketlenmeleri için yeterlidir. Dahası, söz konusu kalıpyargısal kadınlık anlatısında kadının, erkeğin ekonomik gücünden faydalanmak için onunla yakınlaşmaya çalıştığı anlatılmaktadır.

20. bölümde Sönmez, kızı Alev'in evinde, Alev'le Abdullah'ı birlikte görünce Alev'in uygunsuz davrandığını düşünmüştür. Alev, annesine açıklama yapmaya çalışmıştır ancak Sönmez açıklamalara inanmamıştır. Sönmez bu durumu Abdullah'la konuşmak için şirkete gider ve şöyle der:

Abdullah Bey, buraya sizi dinlemeye değil, kendi düşüncelerimi söylemeye geldim. Pembe Hanım hiç çekinmeden defalarca kızımı (Alev) suçlarken sizin bu davranışlarınız olaya çanak tutuyor. Bir şey olmasa bile ortada, böyle düşünülmesi yeter. Siz erkeksiniz; "elinin kiri" derler ama olan benim kızıma olur.

Sönmez, kızını eril tahakkümden korumak için tavrı almıştır. Buradaki anlatı, ataerkil zihniyete sahip olanların erkek olduğu için Abdullah'ın içinde bulunduğu durumu sorun etmeyecekleri ancak aynı durumun kadın olduğundan dolayı Alev için bir sorun teşkil edeceğinin anlatısıdır.

4.3.2. Erkeğin kadını sahipleniciliği

Diş hekimliği okuyan Doğa, eşinin de talebi doğrultusunda hamilelik sürecinde okulunu dondurmıştır. Fatih kendisine doğumdan sonra okuluna devam edebileceğini söylemiştir. Doğa ise doğum gerçekleşmeden önce okula yeniden başlamış ve eşinin kendisine karşı çıkabileceğini düşünerek bu durumu onunla paylaşmamıştır. 7. bölümde Fatih durumu öğrenmiş ve okulda Doğa'yla yüzleşmiştir:

Fatih: Kocana nasıl yalan söylersin, he? Doğa: Herkes bize bakıyor, bırak kolumu. Fatih: Düş önüme, konuşacağız seninle. Yürül! Doğa: Fatih, bırak kolumu, canım yanıyor. Fatih: Nikâhlı kocana yalan söylersin, he? Eve gidince soracağım ben sana. Doğa, düş önüme, arabaya gidiyoruz.

Doğa, Fatih'le tanıştıklarında da okuyor, staj yapıyordur. Öte yandan, Doğa ve Fatih evlendikten sonra Fatih'in eşine daha fazla baskı uyguladığı, evliliği bir tahakküm aracı olarak kullandığı görülmektedir. Öyle ki Fatih, eşi hamile olduğu için onu okula göndermek istemez ancak hamile eşini okuldan sürükleyerek götürür.

"Fiziksel şiddete dönüşen sahiplenicilik" meselesi 8. bölümde de devam etmektedir. 8. bölümde Doğa kendi fotoğrafını çekip sosyal medyada paylaşmıştır. Fatih fotoğrafı görünce Doğa'nın yanına gider ve aralarında şu diyalog geçer:

Fatih: Sen fotoğraf mı paylaştın? Doğa: Evet, ne oldu ki? Fatih: Neden paylaştın? Doğa: Nasıl "neden"? Canım istedi. Fatih: "Canım istedi". Senin canın öyle her şeyi isteyemez! Sen evli bir kadınsın! Doğa: Ne demek şimdi bu? Konunun evli olmamla ne ilgisi var? Fatih: Sen kime kendini gösteriyorsun? Değişik gülüşler, bakışlar... Ne oluyoruz? Sen öyle aranan kadınlar gibi habire kendini koyamazsın. Doğa: Fatih saçmalama. "Aranan" ne demek ya? Sen bana güvenmiyor musun? Fatih: Benim sana güvenim sonsuz. Sana güveniyorum; bunun güvenle bir alakası yok zaten. Ben karımın böyle ifşa etmesini istemiyorum. İlla fotoğraf koyacaksan benimle koy, manzara çek koy, özlü söz yaz. Öyle tek başına fotoğraf paylaşmak neyin kafası ya? Hemen sil o fotoğrafı.

Doğa'nın paylaştığı fotoğrafta eşinin olmaması, Doğa'nın tek olması mesele olmuştur. Bu söylemlerde de evlilik bir tahakküm aracına dönüşmektedir. Kadının bireyselliği evlilikle birlikte yok sayılmış, kadınlık anlatısı "tek başına kadın" olarak değil, "bir erkeğin eşi" olarak kurgulanmıştır. Kamusal alan-özel alan ayrımının bulanıklaştığı sosyal medyada kadının görünür olması bir erkek tarafından onun kendini "ifşa etmesi" şeklinde yorumlanmıştır. Dahası, sosyal medyada görünür olan kadın "aranan kadın" olarak tasvir edilmiştir.

14. bölümde Doğa evi terk etmiştir. Konuyla ilgili olarak Pembe ve Abdullah'ın Fatih'le konuşması şu şekildedir:

Pembe: Oğlum, sen bu kızın elinde oyuncak mı olacaksın? Tut kolundan, getir. Sen niye yüz veriyorsun? Abdullah: Ağırlığını koymam lazım oğlum. Eşinin önceliği çocukları ve kocası olmalı.

Pembe ve Abdullah'ın açıklamalarından anlaşılacağı üzere, Fatih'in Doğa'yı eve getirmesi için "ağırlığını koyması", onu "kolundan tutup getirmesi" gerekmektedir. Bunlara gerekçe olarak da erkeğin, kadının "elinde oyuncak olmaması" ve kadının "önceliğinin çocukları ve kocası olması" gerektiği gösterilmiştir. Pembe ve Abdullah'a göre, Fatih Doğa'yı bir erkekten bekleneceği gibi "sahiplenememiştir". Bu "ataerkil nasihatın" nedeni de Fatih'e ondan beklenen rol ve sorumlulukları hatırlatmaktır.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri penceresinden bakıldığında sorumluluklarının farkında olmayan sadece Fatih değildir. Öyle ki, Doğa diş hekimliği okuduğu için staj yapmak durumundadır. Fatih bu durumu hoş karşılamaz ve eşinin staj yapmasını istemez. 20. bölümde Doğa ve Fatih'in arasındaki diyalog şu şekildedir:

Fatih: Sen gerçekten yapacak mısın bu stajı? Doğa: Evet, niye yapmayayım ki? Fatih: Canım, ben senin mesleğine olan aşkına saygı duyuyorum ama senin ilk mesleğin annelik. Bence sen staj yapma. “Hamileyim” de, “yorulurum” de, ertele. Doğa: Sonra ne olacak? Fatih: Bakarız sonrasına. Doğa: Sen beni yine kandırıyorsun. Çocuklar doğduktan sonra “çocukların küçük” diyeceksin. Ben yine staj yapamayacağım.

Fatih Doğa’yı staj yapmaması için ikna edemeyince üniversite hocasıyla konuşmaya gider. Aralarındaki diyalog şu şekildedir:

Fatih: Önder Hocam, Doğa’nın bir staj olayı varmış. O çok hevesli. Gitmek de istiyor ama ben sıcak bakmıyorum. Önder: Neden? Anlayamadım. Fatih: Hamile. Bütün gün ayakta olacak. Ne kadar sürecek, belli değil. Yani hocam, biz Doğa’nın stajını engelleyemiyorsak bizim hastanemiz var. Gelsin, bizim hastanede staj yapsın. Önder: Böyle bir şeyin mümkün olmayacağını söylerim. Ben eğitimciyim. Birilerinin eğitim hakkına, öğrenmesine engel olacağımı nasıl düşünürsün? Bunu siz söylememiş olun, ben de duymamış olayım.

Fatih, Önder’le konuşması olumsuz sonuç verince Doğa’nın staj yapacağı hastanenin sahibi Celal’le konuşur. 21. Bölümde gerçekleşen diyalog şu şekildedir:

Fatih: Hoş geldiniz Celal Bey. Celal: Bütün çalışanlarımıza otelinizde bir hafta konaklama verdiniz. En azından size bir teşekkür etmek istedim. Fatih: Celal Bey, eşim sizin yanınızda staj yapacak. Celal: İsmi nedir? Fatih: Doğa Ünal. Aslında sizinle konuşma sebebim, karım hamile ama eğitimine devam etmek istiyor. Ben sıcak bakmıyorum ama eşim istiyor. O hâlde sadece kadın hastalara bakmasını istiyorum. Erkek hastalarla ağız ağıza, iç içe olması bana doğru gelmiyor. Celal: Sizi kırmak istemiyorum. Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışacağım.

Fatih’in Doğa’nın staj yapmamasını istememesinin altında yatan sebep olarak, Doğa’ya söylendiği gibi onun hamileliği değil, onun erkek hastalara bakacak olması gösterilmiştir. Fatih tarafından yapılan tüm savunuların dayanak noktası geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun düşecek şekilde kadının yerinin özel alan olduğu, kadının bakım verici rolünde olması gerektiği, kadın için eğitimin bir öncelik olmadığı ve tüm bunlara bağlı olarak da erkeğin yerinin aileyi geçindiren cinsiyet olarak kamusal alan olduğudur. Ataerkil bakış açısına sahip olan Fatih Doğa’nın kamusal alandaki varlığını sınırlandırmak ister, çünkü her ne kadar Doğa’ya güveninin tam olduğunu söylese de kamusal alan birtakım tehditlerle doludur ve bu tehditleri kontrol etmek zordur. Diğer yandan, kadının özel alanda bulunması tercih edilen bir durumdur, çünkü özel alanın kontrolü daha kolaydır. Önder karakteriyle yapılan görüşmenin sonucunun olumsuz olmasıysa eğitim kurumunun ataerkil statükocu yaklaşımın önünde bir engel oluşturduğu şeklinde okunabilir.

4.3.3. Kadının özel alana hapsedilmesi

3. bölümde Alev bir akşam yemeği organizasyonu düzenlemiştir. Doğa, Fatih’e annesini çağırmamış olmalarının ayıp olup olmadığını sorunca Fatih’in yanıtı şöyle olur:

Fatih: Annem dışarı gece çıkmaz. Daha doğrusu, babam onun gece yalnız çıkmasını istemez. Doğa: Nasıl yani? Annen arkadaşlarıyla akşam yemeğine gidemez mi? Fatih: Gitmez. Babamı bırakmaz. Onların da kendi içinde düzeni var.

Feminist alanyazında erkeğin öğlen ve akşam ayırımından doğrudan etkilenmezken kadının görece özgür olduğu zaman diliminin öğlen vakti olduğu, akşam vaktinise özel alanla kısıtlandırıldığına dair görüşler bulunmaktadır (Sığın, 2021, s. 328). Bu örnekte de Fatih’in annesinin akşam vaktinde özel alanın dışına çıkmasının eşi tarafından hoş karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Bu anlatı benzer örneklerle dizinin diğer bölümlerinde tekrar etmektedir.

5. bölümde Doğa’nın arkadaşları Yeliz, Aslı ve Zeynep akşam saatlerinde Bebek’te yemek planı yapmıştır. Doğa bunu eşine anlatınca Fatih’in tepkisi şu şekilde olmuştur:

Fatih: Evli bir kadının gece çıkması ve kız kızı çıkması hiç hoş değil. Gece çıkmasını aileme anlatamam; ben de istemem zaten. Doğa: Sen de dün yemektedirin erkek erkeğe. Fatih: Evet, ben erkeğim. Doğa: Ben kadın

olduğum için mi çıkamıyorum? Fatih: Evliliğin bazı kuralları var. Ben karımın gece Bebek'te kafe köşelerinde olmasını istemiyorum.

26. bölümde Nursema ve Umut'un nişanlanmasından sonra dışarı çıkmışlardır. Alev, Umut'la Nursema'nın yalnız gezmelerinin daha iyi olacağını söylemiştir. Fatih'in duruma yaklaşımı şöyledir:

Fatih: Nursema'nın kız başına bu saatte dışarıda olması hiç doğru değil. Doğa: Kız başına derken Fatih? Bir kadının yanında illa erkek mi olması lazım?

Dizide kadının akşam saatlerinde yalnız başına kamusal alanda olması başlı başına bir sorun olarak gösterilmektedir. Ona bir erkeğin eşlik etmesinin doğru olacağını anlatısı tekrar etmektedir ancak bu örnekte de görüldüğü gibi eril tahakküm, kadının yanında nişanlısının olduğu durumlarda dahi devam etmektedir. Aynı durum erkek için geçerli değildir, çünkü akşam vakti kamusal alanda bulunmak erkek için bir sorun teşkil etmemektedir.

Dizide kamusal alan-özel alan ayrımı üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri tasnif edilmekte, özel alanın sorumluluğu kadına verilmektedir. "Kadının yerinin özel alan olduğu" anlatısı 17. bölümde İbrahim'in ağabeyinin ifadelerinde kendini göstermektedir:

İbrahim'in Ağabeyi: Babama "he, babacığım, he" diyeceksin, hayatına bakacaksın. Karın evde oturur, çocuklara bakar, sen de istediğini yaparsın.

Bu söylemlerde de geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun düşecek şekilde, kadına özel alanda bulunup çocuğa bakım verme görevi yüklenmektedir.

4.4. Bir toplumsal cinsiyet rolü olarak yemek yapmak

2. bölümde Pembe, evde çalışanlar olsa da genel olarak yemeklerini kendisi yapmaktadır. Pembe bir ziyaret için yemekleri hazırlama konusunda kızından yardım ister. Aralarındaki diyalog şu şekildedir:

Pembe: Hadi kızım, misafir geliyor, yardım et bana. Nursema: Bu evde onca insan çalışıyor, yine biz mutfaktan çıkmıyoruz. Ben anlamadım bu işi. Pembe: Evin kadını yemeğini kendi yapar. Sen de annene yardım et de sevaptan nasiplen, e mi kızım?

Pembe'nin evinde çalışanları olmasına rağmen ısrarla kızının yemekte kendisine yardım etmesini istemesinin altında yatan neden, onun genelde ev işlerini, özelde ise yemek yapmayı bilmesini istemesidir. Pembe'nin bu isteğinin altında yatan ana neden de bu karakterin kızı için istediği "hayırlı bir yuvanın" gereklerinden biri olarak ev işlerinde başarılı olmayı görmesidir.

Pembe'nin yemek yapmayla ilgili gelenekçi görüşünü daha net bir şekilde ortaya koyan, 24. bölümdeki söylemleridir. Bu bölümde Kıvılcım ve Alev, Pembe'ye misafirlğe gitmişlerdir. Yemek sırasında Kıvılcım ve Alev yemek yapma konusunda iyi olmadıklarını söylemişlerdir. Pembe buna şöyle karşılık vermiştir:

Kayınvalidem derdi ki "kocanın yemeğini mutlaka sen yapacaksın, başkasına yaptırmayacaksın. Yakışık almaz."

Bu noktada toplumsal cinsiyet rollerinin nesiller arası aktarımı da akıllara gelmektedir. Öyle ki, aile toplumsal cinsiyet rollerinin üretildiği, yeniden üretildiği ve sürdürüldüğü başlıca toplumsal kurumdur (Tuna Uysal vd., 2019, s. 197). Pembe de evlendikten sonra üyesi hâline geldiği kayınvalidesinin ailesinde üretilen toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmektedir.

Yemek yapmanın bir toplumsal cinsiyet rolü olarak sunumu erkek karakterler üzerinden de üretilmektedir. 18. bölümde Mustafa, Sönmez için kek yapacaktır. Kendisi evde rahatça yemek yapamamaktadır, çünkü ebeveynleri ona izin vermezler. Mustafa da herkes yatınca mutfakta kek yapar. Abdullah su içmeye kalkınca oğlunu görür. Ardından Pembe gelir ve aralarında şu konuşma geçer:

Abdullah: El âlemin oğlu gece kadına gider, benim oğlum kek yapmaya kalkıyor. Pembe: Oğlum, sen iş adamısın. Babanın yanındasın. Sen pişirme oğlum. Sen koskoca Abdullah Ünal'ın oğlusun. Yakışık almıyor böyle şeyler. Erkeksin oğlum sen, baban seni güçlü, kuvvetli görmek istiyor. Canın bir şey istiyorsa bana söyle, Hayat Ablana söyle; sana âlâsını yaparız.

Mustafa'nın ev işi olarak değil de meslek olarak yemek yapmayı seçmesi dahi bir problem olarak değerlendirilmiştir. "Koskoca Abdullah Ünal'ın oğlu" yemek yapmak gibi kadınsı çağrışımları olan bir uğraşın içerisine girmemelidir, çünkü o "güçlü", "kuvvetli" bir "iş adamı", bir "erkektir". Babanın oğlunda görmek istediği şey, onun özel alanda veya hizmet sektöründe, tarihsel olarak kadınla özdeşleştirilmiş "pembe yakalı" bir işi yapması değil, kamusal alanda, daha rekabetçi (eril) bir ortamda, yüksek bir pozisyonda beyaz yakalı bir işi ifa etmesidir. Dahası, "gece kadına gitmek", "kek yapmaya" tercih edilmektedir, çünkü ilki bir erkeklik ve iktidar göstergesiyken ikincisi kadınsı bir çağrışım yapmaktadır.

27. bölümde Mustafa'nın yemek yapmayla olan imtihanı sürmektedir. Sönmez ve Mustafa kendilerine lokanta açmışlardır. Lokantaya televizyonda yayınlanan bir yemek programının sunucusu gelmiştir ve yemekleri çok beğenmiştir. Sunucu, Mustafa'ya programa katılması için teklifte bulunur. Mustafa bu durumu babasına anlatır. İkili arasındaki diyalog şu şekilde gerçekleşmiştir:

Abdullah: Oğlum, sen televizyonda yemek yarışmasına mı katılacaksın? Mustafa: Niye olmasın baba? Sadece yemek üstüne. Abdullah: Ben oğlumun televizyonlarda yemek yapmasını istemiyorum. Olmaz. Konu kapanmıştır.

Ataerkil toplumsal yapıda ailenin en yaşlı erkeğinin sözü son söz olarak kabul edilmektedir. Reşit bir birey olarak Mustafa'nın, babasının onayını almaya ihtiyaç duyması bir ataerkillik göstergesi olarak yorumlanabilir. Mustafa'nın iyi yemek yapması bireysel bir değer olarak değil, kadına özgülenmiş bir toplumsal cinsiyet rolünün yapılması ve bunun başkalarıyla paylaşılması vesilesiyle bir utanç kaynağı ve aile itibarına leke düşürülmesi olarak değerlendirilmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada prime time'da yayınlanan bir dizi olan Kızılıcak Şerbeti'nin toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği bağlamında eleştirel bir analizi yapılmıştır. Dizide üretilen söylemler üzerinden kadın/erkek tasvirinde kadının ikincil cins olarak kurgulandığı, evlilik kurumunun hem kadın hem erkek üzerinde bir tahakküm aracı olarak kullanıldığı, namus kavramının kadınla özdeşleştirildiği, kadının özel alana hapsedildiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin keskin cinsiyetçi bir yaklaşımla ortaya konduğu ve özellikle yemek yapmanın bir toplumsal cinsiyet rolü olarak sunulduğu anlaşılmaktadır. Dizide evlilik kurumunun bir tahakküm aracı olarak kullanılmasına ilişkin olarak üretilen söylemlerin evlilik öncesini, evlilik sürecini ve boşanma sonrasını içerecek şekilde geniş kapsamlı olduğu da anlaşılmıştır. Tüm bu temalar ışığında dizideki karakterlerin ürettiği söylemler aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve ataerkil statükoya katkı sağlandığı ve bunların meşrulaştırıldığı anlaşılmaktadır. Dizide ataerkil yaklaşımın çoğunlukla kadını ancak yer yer erkeği de ezdiği görülmüştür.

Bununla birlikte, dizide makro düzeyde devam eden bir anlatı da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gelenekselleşikle paralel ilerlediği şeklindeki anlatıdır. Bu doğrultuda, dizi üzerinden geleneksel/muhafazakâr toplumsallığın kadını ikincil, erkeği ise birincil cins olarak gördüğü şeklinde bir anlatı topluma iletilmektedir. Dizide yansıtılan seküler/modernist toplumsallaşma söz konusu olduğunda ise toplumsal cinsiyet eşitliğine daha fazla vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada Kızılıcak Şerbeti dizisinde siyah/beyaz veya iyi/kötü şeklinde keskin bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır. Dizi bu yönüyle medyanın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretebileceği gibi toplumsal cinsiyet eşitliğini de yeniden üretebilecek şekilde kullanılabileceğini göstermektedir. Çalışmadaki bulguların Gerbner'in Yetiştirme Kuramında kitlelerin televizyon iletilerine daha sık maruz kalmalarıyla sosyal gerçekliği bu iletiler doğrultusunda algılamaya başlayacakları önermesi üzerinden önemli olduğu düşünülmektedir. Bir cinsiyetin diğerinden daha üstün olduğunun değil, cinsiyetler arası eşitliğin vurgulanması medyayı daha eşitlikçi bir kurum olarak dönüştürecektir.

Kaynakça

- Akçalı, E. & İnceoğlu, İ. (2020). Kadınlık ve erkekliğin değişmeyen halleri: Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet. *Fe Dergi* 12(2), 161-173.
- Bell, V. (2017). Independent. How John Berger changed our ways of seeing art: He taught us that photographs always need language, and require a narrative, to make sense. 06 Eylül 2023 tarihinde <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/features/john-berger-ways-of-seeing-a7518001.html> adresinden erişildi.
- Berger, J. (1972). *Ways of seeing*. London: Penguin Books.
- Çiçekli, A. (2019). "Evinin hanımı çocuklarının anası" olan kadının kamusal alan mücadelesi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Dökmen, Z. Y. (2022). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. New York: Longman Inc.
- Fryberg, S. A., Stephens, N. M., Covarrubias, R., Markus, H. R., Carter, E. D., Laiduc, G. A., & Salido, A. J. (2012). How the media frames the immigration debate: The critical role of location and politics. *Analyses of Social Issues and Public Policy*. 12(1), 96-112.
- Gözütok, F. D., Toraman, Ç. & Acar-Erdol, T. (2017). Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinin (TCEÖ) geliştirilmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1036-1048.
- Kendir Gök, Y. (2023). Gizli ihtimam: "Vera Drake" filminde kadın deneyimlerinin izleri. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 6(2), 379-401. <https://doi.org/10.33708/ktc.1260947>
- Landes, J. B. (1998). *Feminism, the public and the private*. Oxford: Oxford University Press.
- Mulvey, L. (1975). Visual pleasure and narrative cinema. *Screen*, 16(3), 6-18.
- Murdock, G. P. (1949). *Social structure*. Londra: Collier-Macmillan Limited.
- Poyraz Tacoğlu, T. (2011). Türkiye'de gerçekleştirilen geleneksel evlilik çeşitlerinin nedenleri ve evlilikler üzerinde törenin etkisi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 114-143.
- Ritzer, G. & Stepanisky, J. (2018). *Sosyoloji kuramları* (H. Hülür, Çev.). Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Seyyar, A. (2006). *Değişen dünyada ve Türkiye'de sosyal politikalar*. Sakarya: Değişim Kitabevi.
- Shanahan, J. & Morgan, M. (2009). *Television and its viewers: Cultivation theory and research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sığın, A. (2018). 80'li, 90'lı ve 2000'li yıllarda televizyon reklamlarında erkek olmak. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Sığın, A. (2020). Yeni medya sonrası geleneksel medyada kadın: 21. yüzyılda erkek egemen gösterimler, kadınca sessizlikler. A. Günindi Ersöz (Ed.), *Destandan güncele doğudan batıya kadın üzerine tartışmalar* (ss. 195-214) içinde. Ankara: Nobel Yayın Grubu.
- Sığın, A. (2021). Mekânın cinsiyeti: Kentsel mekân ve toplumsal cinsiyet. Ü. Şentürk (Ed.). *Kent sosyolojisi üzerine senfonik okumalar* (ss. 317-336) içinde. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Soydan, E. & Küçükşen, K. (2022). Toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğinin medyadaki izdüşümleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 18-28.
- Sögüt, F. (2019). Yeni medya ve temsil: İnternet gazeteciliğinde toplumsal cinsiyet kimliklerinin sunumu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31, 212-231.

Tuna Uysal, M., Tan Eren G. & Şimşek, E. (2019). Toplumsalın doğallaştırılması: Erken evliliklerde toplumsal cinsiyet algısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(47), 196–220.

Turan, H. & Şen, M. L. (2014). Büyükşehir belediyelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği algısı: Stratejik planlar. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 53–72.

Üner, S. (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede temel eğitim seti*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. UNFPA, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. Ankara: Dumat Ofset.

Van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249–283.

Van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and power*. Palgrave Macmillan.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: Bu makalenin yazımına tüm yazarlar eşit katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.